

Ενημερωτικό δελτίο δημοσίων συμβάσεων

Επιμέλεια σύνταξης: Ε. Αδαμαντίδου, Δ.Ν., Δικηγόρος, Προϊσταμένη ΜοΠαΔιΣ

Επιμέλεια ύλης: Μ. Μασούρη, ΜΔΕ, Δικηγόρος, Ευ. Κιουρκτσή, Μ.Δ.Ε., Νομικός, Απόφοιτος ΕΣΔΔΑ

Υποχρεώσεις που εκκινούν την 01.01.2018

Περιεχόμενα τεύχους

Υποχρεώσεις που εκκινούν την 01.01.2018

1

Τήρηση υποχρεώσεων εναλλακτικής διαχείρισης προϊόντων Μητρώο Παραγωγών Συσκευασιών

1

Τροποποιήσεις με τον Ν.4497/2017

2

Έναρξη έννομης προστασίας Βιβλίου IV στα έργα/μελέτες

4

Νέα όρια δημοσίων συμβάσεων

4

Συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη των 2.500€

4

Νομοποίηση δαπανών

4

Ηλεκτρονική ταυτότητα κτιρίων

5

Κανονισμός φορέων ΣΣΕΔ

5

Στέγαση προσφύγων

5

Σύγκρουση συμφερόντων

5

ΑΕΕΠ

6

Διευκρινίσεις για συμβάσεις έργων

6

Δημόσιες συμβάσεις καινοτομίας

6

Προϊόντα βιολογικής προέλευσης

6

Νομολογία ΔΕΕ και ΓεΔΕΕ

7

Ξεκινά η υποχρέωση αυτόματης άντλησης στοιχείων από το ΚΗΜΔΗΣ και ο τερματισμός πρωτογενούς ανάρτησης στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ (παρ. 53 του άρθρου 107 Ν.4497/2017).

Δεν υφίσταται υποχρέωση δημοσίευσης προκηρύξεων δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών, προμηθειών και υπηρεσιών στον ελληνικό τύπο, πέραν του νομαρχιακού (περιφερειακού) και τοπικού (άρθρο 377 παρ. 1 περιπτ. 31, 40, 59 και 82 και 379 παρ. 10 του Ν.4412/2016).

Τήρηση υποχρεώσεων εναλλακτικής διαχείρισης προϊόντων – Μητρώο Παραγωγών Συσκευασιών

Με το άρθρο 22 του Ν.4496/2017 (ΦΕΚ Α 170) προστίθεται περίπτωση β στην παράγραφο 1 του άρθρου 130 του Ν.4412/2016, που θεσπίζει την υποχρέωση του αναδόχου να αποδεικνύει ότι κατά την εκτέλεση της σύμβασης τηρεί τις υποχρεώσεις στους τομείς του περιβαλλοντικού, κοινωνικοασφαλιστικού και εργατικού δικαίου. Έτσι, εκτός από τις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών καθαρισμού ή φύλαξης για τις οποίες ο ανάδοχος οφείλει να αναφέρει στην προσφορά του τα στοιχεία του άρθρου 68 του Ν.3863/2010, προβλέπεται πλέον ότι για τις συμβάσεις προμήθειας προϊόντων του Ν.2939/2001 (συσσκευασίες και απόβλητα) ο ανάδοχος υπο-

χρεούται κατά την υπογραφή της σύμβασης και καθ' όλη τη διάρκεια εκτέλεσής της να τηρεί τις υποχρεώσεις του Ν.2939/2001 και αφορούν το Σύστημα Εναλλακτικής διαχείρισης, το Εθνικό Μητρώο Παραγωγών Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων και τη διακίνηση συσκευασμένων προϊόντων. Η τήρηση των υποχρεώσεων ελέγχεται από την αναθέτουσα αρχή μέσω του Εθνικού Μητρώου Παραγωγών (ΕΜΠΑ) που τηρείται στη σελίδα του Ελληνικού Οργανισμού Ανακύκλωσης εντός της προθεσμίας της παρ. 4 του άρθρου 105 Ν.4412/2016 (20 ημέρες) και αποτελεί προϋπόθεση για την υπογραφή της σύμβασης, στην οποία

γίνεται υποχρεωτικά μνεία του αριθμού ΕΜΠΑ του υπόχρεου παραγωγού. Η μη τήρηση των υποχρεώσεων του προηγούμενου εδαφίου έχει τις συνέπειες της παρ. 5 του άρθρου 105 (απόρριψη προσφοράς, κατάπτωση εγγύησης συμμετοχής και κατακύρωση στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη προσφορά). Οι όροι της παρούσας παραγράφου αναφέρονται ήδη στα έγγραφα της σύμβασης. Η υποχρέωση αυτή αφορά όλες τις δημόσιες συμβάσεις του Ν.4412/2016, η έναρξη διαδικασίας σύναψης των οποίων λαμβάνει χώρα μετά την 01.01.2018.

Τροποποιήσεις με τον Ν.4497/2017

Με το άρθρο 107 του Ν.4497/2017 (ΦΕΚ Α 171) επέρχεται σειρά αλλαγών στις διατάξεις του Ν.4412/2016. Ειδικότερα:

Με την παρ. 1 αναδιατυπώνεται η παρ. 5 του άρθρου 18 και προβλέπεται ότι η αθέτηση της υποχρέωσης της παρ. 2 του ίδιου άρθρου (υποχρέωση τήρησης διατάξεων περιβαλλοντικής, κοινωνικοασφαλιστικής και εργατικής νομοθεσίας) συνιστά σοβαρό επαγγελματικό παράπτωμα (κατά την έννοια της παρ. 4θ και όχι της παρ. 6 του άρθρου 73).

Με την παρ. 3 αποσαφηνίζεται ότι το άρθρο 67 του Ν. 4412/2016, που αφορά την ηλεκτρονική διάθεση εγγράφων της σύμβασης εφαρμόζεται πλέον και στις δημόσιες συμβάσεις κάτω των ορίων που διενεργούνται με ηλεκτρονικά μέσα. Όμοια ρύθμιση προβλέπεται και για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ (προσθήκη εδαφίου στην παρ. 3 του άρθρου 297).

Με την παρ. 4 προβλέπεται πλέον η επιστροφή στους συμμετέχοντες της εγγύησης συμμετοχής τους πριν την έκδοση της απόφασης κατακύρωσης, σε περίπτωση απόρριψης της προσφοράς τους και εφόσον δεν έχει ασκηθεί ενδικοφανής προσφυγή ή ένδικο βοήθημα ή έχει εκπνεύσει άπρακτη η προθεσμία άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής ή ένδικων βοηθημάτων ή έχει λάβει χώρα παραίτηση από το δικαίωμα άσκησης αυτών ή αυτά έχουν απορριφθεί αμετακλήτως. Όμοια ρύθμιση προβλέπεται και για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ.

Με την παρ. 5 αντικαθίσταται η παράγραφος 4η του άρθρου 72 και πλέον προβλέπεται,

ως υποχρεωτικό στοιχείο των εγγυήσεων που κατατίθενται στους διαγωνισμούς, η αναγραφή της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών (και όχι η ημερομηνία διενέργειας του διαγωνισμού).

Με την παρ. 6 η απαίτηση ύπαρξης τελεσίδικης καταδικαστικής απόφασης αντικαθίσταται με την απαίτηση πλέον αμετάκλητης καταδικής (παρ. 1^α του άρθρου 73).

Με την παρ. 7 ορίζονται τα πρόσωπα στα οποία ελέγχεται τυχόν ύπαρξη ποινικής καταδίκης και για τις περιπτώσεις των ΙΚΕ και των συνεταιρισμών (διαχειριστές και μέλη ΔΣ), ενώ παραλείπεται ο όρος «ιδίως» που προβλεπόταν υπό την προηγούμενη μορφή της διάταξης (παρ. 1 τελευταίο εδάφιο του άρθρου 73).

Με την παρ. 8 ορίζεται ότι η απόδειξη μη επιβολής προστίμου για παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας μπορεί να γίνει από τον ίδιο τον οικονομικό φορέα (παρ. 7^α του άρθρου 73). Όμοια ρύθμιση προβλέπεται και για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ.

Με την παρ. 10 αντικαθίσταται η παρ. 1 του άρθρου 74 του Ν.4412/2016 και ορίζεται ότι μπορεί να επιβληθεί σε βάρος οικονομικού φορέα αποκλεισμός από τις δημόσιες συμβάσεις λόγω συνδρομής είτε υποχρεωτικών είτε δυνητικών λόγων αποκλεισμού. Με την παρ. 9 διευκρινίζεται ότι εάν η περίοδος αποκλεισμού δεν έχει καθοριστεί με αμετάκλητη απόφαση, ανέρχεται σε 5 έτη από την ημερομηνία της καταδίκης με αμετάκλητη απόφαση για τους υποχρεωτικούς λόγους αποκλεισμού και

σε 3 έτη από την ημερομηνία του σχετικού γεγονότος για τους δυνητικούς λόγους αποκλεισμού (παρ. 10 και 11 του άρθρου 73). Τέλος, με την παρ. 11 διευκρινίζεται ότι ο αποκλεισμός οικονομικού φορέα για παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας ισχύει για 3 έτη από την αμετάκλητη καταδίκη του.

Με την παρ. 13 προστίθεται άρθρο 79Α, το οποίο ρυθμίζει την υπογραφή του ΕΕΕΣ/ΤΕΥΔ και εφαρμόζεται και στις διαδικασίες σύναψης που είναι σε εξέλιξη, στο στάδιο πριν την κατακύρωση. Η υπογραφή του ΕΕΕΣ/ΤΕΥΔ μπορεί να γίνει μόνο από τον νόμιμο εκπρόσωπο του οικονομικού φορέα (όπως προκύπτει από το καταστατικό ή το πρακτικό εκπροσώπησης κατά την υποβολή της προσφοράς ή το αρμοδίως εξουσιοδοτημένο φυσικό πρόσωπο), η απόδειξη αφορά όμως πάντα το σύνολο των φυσικών προσώπων που είναι μέλη του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου του ή έχουν εξουσία εκπροσώπησης, λήψης αποφάσεων ή ελέγχου στον οικονομικό φορέα.

Με την παρ. 14 προστίθεται εδάφιο στην παρ. 10 του άρθρου 80 του Ν.4412/2016, σύμφωνα με το οποίο τα αλλοδαπά ιδιωτικά έγγραφα μπορούν να συνοδεύονται από μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα επικυρωμένη σύμφωνα με την εθνική ή την αλλοδαπή νομοθεσία.

Με την παρ. 16 διευκρινίζεται ότι η απόρριψη προσφέροντα που έχει υποβάλει δύο ή περισσότερες προσφορές λαμβάνει χώρα μόνο αν υπάρχουν εύλογες ενδείξεις ότι ο οικονομικός φορέας συνήψε συμφωνίες με άλλους οικονομικούς φορείς με στόχο την

στρέβλωση του ανταγωνισμού (άρθρο 91^ε).

Με την παρ. 18 αντικαθίσταται η παρ. 4 του άρθρου 100 του Ν.4412/2016 και δευκρινίζεται ότι για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών (όχι έργων) με εκτιμώμενη αξία έως 60.000€ (χωρίς ΦΠΑ) και χωρίς χρήση ηλεκτρονικών μέσων εκδίδεται μία απόφαση της αναθέτουσας αρχής, ανεξαρτήτως του κριτηρίου ανάθεσης. Μια απόφαση εκδίδεται, επίσης, για τις συμβάσεις με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, μόνο βάσει τιμής, ανεξαρτήτως ποσού και ανεξαρτήτως διαδικασίας. Με την απόφαση αυτή επικυρώνονται τα αποτελέσματα α) όλων των σταδίων στην περίπτωση ανοικτής διαδικασίας (δηλαδή αποσφράγιση και αξιολόγηση κυρίως φακέλου προσφοράς, δικαιολογητικών συμμετοχής, τεχνικής και οικονομικής προσφοράς) και β) του δεύτερου σταδίου, ήτοι της υποβολής προσφορών, στην περίπτωση κλειστής και ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση. Κατά τα λοιπά, εξακολουθεί να ισχύει η δυνατότητα άσκησης ένστασης κατά των ανωτέρω αποφάσεων σύμφωνα με τα άρθρα 127 και 360 του Ν.4412/2016.

Με την παρ. 19 αντικαθίσταται η παρ. 1 του άρθρου 103 Ν.4412/2016 και αποσαφηνίζεται η υποχρέωση του προσωρινού αναδόχου να προσκομίσει τα αποδεικτικά στοιχεία για τη μη συνδρομή λόγων αποκλεισμού και του τρίτου φορέα στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται.

Με τις παρ. 20 έως 23 τροποποιούνται οι παρ. 3, 5 και 6 του άρθρου 103 Ν.4412/2016 και ορίζεται πλέον ότι αν δια-

πιστωθεί ότι τα στοιχεία που δήλωσε ο προσωρινός ανάδοχος είναι ψευδή ή ανακριβή απορρίπτεται η προσφορά του (δεν κηρύσσεται έκπτωτος), αλλά καταπίπτει σε κάθε περίπτωση η εγγύηση συμμετοχής του.

Με την παρ. 24, τα εδάφια της παρ. 1 του άρθρου 104 του Ν.4412/2016 που προέβλεπαν την αναφορά στην απόφαση κατακύρωσης των προθεσμιών για την αναστολή σύναψης της σύμβασης και τη δυνατότητα κατακύρωσης της σύμβασης προμηθειών ή παροχής υπηρεσιών για ολόκληρη, μεγαλύτερη ή μικρότερη ποσότητα, μέχρι ένα συγκεκριμένο ποσοστό μετακινούνται στην παρ. 1 του άρθρου 105.

Με την παρ. 26 ορίζεται ότι για την υποβολή επικαιροποιημένων δικαιολογητικών του και την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης απαιτείται σχετική πρόσκληση του αναδόχου, η οποία λαμβάνει χώρα μόνο σε περίπτωση προσυμβατικού ελέγχου ή άσκησης προδικαστικής προσφυγής και ενδίκων μέσων κατά της κατακυρωτικής απόφασης (τροποποίηση της παρ. 3γ του άρθρου 105).

Με την παρ. 27 αποσαφηνίζεται ότι η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί τον ανάδοχο για υπογραφή της σύμβασης θέτοντάς του προθεσμία που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 20 ημέρες (αντί «εντός 20 ημερών») (παρ. 4 του άρθρου 105).

Με την παρ. 29 εισάγεται η ταχεία ανοικτή διαδικασία και στις συμβάσεις κάτω των ορίων με δυνατότητα σύντμησης της προθεσμίας παραλαβής των προσφορών από 22 σε 15 ημέρες για λόγους

επείγουσας ανάγκης. Όμοια ρύθμιση προβλέπεται και για το Βιβλίο ΙΙ (άρθρο 331 παρ. 1^α).

Με τις παρ. 30 έως 32 τροποποιείται το άρθρο 127 του Ν.4412/2016. Η ένταση του άρθρου 127 ασκείται και για συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση με 60.000€ (και όχι μόνο κατώτερη των 60.000€). Επίσης, ως προθεσμία άσκησης ένστασης κατά της διακήρυξης ορίζεται ρητά το ήμισυ του χρονικού διαστήματος από τη δημοσίευση της διακήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ μέχρι την καταληκτική ημερομηνία υποβολής προσφορών, συνυπολογιζόμενων και των ημερομηνιών δημοσίευσης και υποβολής προσφορών. Με την παρ. 33 αντικαθίσταται η παρ. 2 του άρθρου 127 και προβλέπεται ότι η άσκηση της ένστασης μπορεί να γίνει και με ηλεκτρονικά μέσα, ότι σε περίπτωση που η ένσταση ασκείται κατά της διακήρυξης ή της πρόσκλησης η αναθέτουσα αρχή αποφασίζει πάντα πριν από την καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών και ότι το κατατεθέν παράβολο επιστρέφεται και σε περίπτωση μερικής αποδοχής της ένστασης.

Με τις παρ. 34 έως 36 τροποποιείται η παρ. 4 (συμβάσεις προμηθειών) του άρθρου 200 του Ν.4412/2016 και πλέον μεταξύ των δικαιολογητικών για την πληρωμή του αναδόχου απαιτείται τιμολόγιο του προμηθευτή εις τριπλούν, χωρίς να αναγράφεται η ένδειξη «εξοφλήθηκε». Με την παρ. 36 τροποποιείται και η παρ. 5 (συμβάσεις υπηρεσιών) του ίδιου άρθρου και ορίζεται δεν απαιτείται πλέον εξοφλητική απόδειξη του αναδόχου.

Με την παρ. 37 ορίζεται ότι το αρμόδιο συλλογικό όργανο που γνωμοδοτεί για διοικητι-

κές προσφυγές κατά την εκτέλεση των συμβάσεων προμηθειών και υπηρεσιών είναι η επιτροπή παραλαβής.

Με τις παρ. 38 και 39 τροποποιούνται οι παρ. 1 και 11 του άρθρου 221 του Ν.4412/2016, που αφορούν τις αρμοδιότητες των γνωμοδοτικών οργάνων στο πλαίσιο των διαδικασιών σύναψης των δημοσίων συμβάσεων.

Η παρ. 48 δίνει τη δυνατότητα στην ΕΑΑΔΗΣΥ να ενημε-

ρώνει και να καθοδηγεί τις αναθέτουσες αρχές και τους οικονομικούς φορείς και μέσω της ιστοσελίδας της.

Με την παρ. 50 καταργείται η δυνατότητα των Περιφερειών, καθώς και των επιχειρήσεων και των αστικών εταιριών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα των Περιφερειών να εκδίδουν δικούς τους Κανονισμούς για τη διενέργεια διαγωνισμών (προστίθεται περίπτωση 85 στην παρ. 1 του άρθρου 377).

Με το άρθρο 108 του Ν.4497/2017, τέλος, προβλέπεται ότι μετά την άπρακτη παρέλευση της 30ήμερης προθεσμίας για γνωμοδότηση της ΕΑΑΔΗΣΥ οι σχετικές πράξεις (σχέδια νόμων, προεδρικά διατάγματα και λοιπές κανονιστικές πράξεις) μπορούν να εκδοθούν και χωρίς τη διατύπωση της γνώμης της Αρχής.

Έναρξη έννομης προστασίας Βιβλίου IV στα έργα/μελέτες

Οι διατάξεις του Βιβλίου IV για την έννομη προστασία στις συμβάσεις έργων και με-

λετών άνω των ορίων των οδηγιών εφαρμόζονται για διαφορές που αναφέρονται με-

τά την 01.01.2018 (αριθ. πρωτ. 7545/2017 έγγραφο ΕΑΑΔΗΣΥ).

Νέα όρια δημοσίων συμβάσεων

Την 19.12.2017 δημοσιεύθηκαν στην ΕΕΕΕ οι Κανονισμοί 2017/2367, 2017/2366, 2017/2364 και 2017/2365, οι οποίοι καθορίζουν τα νέα όρια (κατώφλια) των δημοσίων συμβάσεων:

- 5.548.000€ για τα έργα και τις συμβάσεις παραχώρησης

- 144.000€ για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών που ανατίθενται από κεντρικές κυβερνητικές αρχές

- 221.000€ για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών που ανατίθενται από μη κεντρικές κυβερνητικές αρχές.

Συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη των 2.500€

Με τις παρ. 11 και 15 του Ν.4497/2017 προβλέπεται ότι τα άρθρα 73 (λόγοι αποκλει-

σμού) και 80 (αποδεικτικά μέσα) δεν εφαρμόζονται στις δημόσιες συμβάσεις με εκτι-

μώμενη αξία ίση ή κατώτερη των 2.500€ χωρίς ΦΠΑ.

Νομιμοποίηση δαπανών

Με το άρθρο 25 του Ν.4494/2017 προβλέπεται ότι οι δαπάνες προμήθειας φαρμάκων, υγειονομικού υλικού, ορθοπεδικού υλικού, χημικών αντιδραστηρίων και παροχής υπηρεσιών των στρατιωτικών νοσοκομείων και του ΝΙΜΙΤΣ, των στρατιωτικών φαρμακείων και του Κέντρου Εφο-

διασμού Ναυτικού που πραγματοποιήθηκαν από την 31.12.2015 έως 03.10.2017 δύνανται να εξοφληθούν κατά παρέκκλιση των διατάξεων της νομοθεσίας που τις διέπει, εφόσον δεν υπερβαίνουν της εγγεγραμμένες πιστώσεις των αντίστοιχων ετών αναφοράς.

Με την παρ. 52 του Ν.4497/2017 νομιμοποιούνται επίσης δαπάνες μέχρι 2.500€ που πραγματοποιήθηκαν από την 09.08.2016 μέχρι τη δημοσίευση του Ν.4497/2016, στο πλαίσιο διαδικασιών ανάθεσης του Ν.4412/2016, χωρίς την προσκόμιση των δικαιολογητικών του άρθρου 80.

Ηλεκτρονική ταυτότητα κτιρίων

Σύμφωνα με το άρθρο 59 του Ν.4495/2017, για κάθε κατάρτιση δημόσιας σύμβασης έργων, μελετών και υπηρεσιών

του Ν.4412/2016 που έχει ως αντικείμενο ακίνητο με κτίσματα απαιτείται προηγουμένως και η συμπλήρωση της

Ηλεκτρονικής Ταυτότητας Κτιρίου.

Κανονισμός φορέων ΣΣΕΔ

Με το άρθρο 4 του Ν.4496/2017 προστίθεται άρθρο 4Α στον Ν.2939/2001, σύμφωνα με την παρ. 9 του οποίου και με την επιφύλαξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν.4412/2016, η προμήθεια αγαθών, η λήψη ή η ανάθεση υπηρεσιών και η ανάθεση έργων και μελετών από τους φορείς Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης (ΣΣΕΔ) διενεργούνται σύμφωνα με τον Κανονισμό Προμηθειών, Υπηρεσιών, Έργων και Μελετών του φορέα, ο οποίος καταρτίζεται σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες που

εκδίδει ο Ελληνικός Οργανισμός Ανακύκλωσης (ΕΟΑΝ). Οι κατευθυντήριες οδηγίες αναρτώνται στο διαδικτυακό τόπο του ΕΟΑΝ και διέπονται από τις αρχές της δημοσιότητας, της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης των ενδιαφερομένων. Οι φορείς ΣΣΕΔ έχουν την υποχρέωση να υποβάλουν προς έγκριση στον ΕΟΑΝ τον Κανονισμό το αργότερο μέσα σε δύο (2) μήνες από την ανάρτηση των ανωτέρω κατευθυντήριων οδηγιών, καθώς και ύστερα από κάθε σχετική τροποποίησή τους. Η έγκριση του

ΕΟΑΝ δίνεται με απόφαση του ΔΣ μέσα σε 2 μήνες από την υποβολή του Κανονισμού και αν ο ΕΟΑΝ δεν απαντήσει εντός της ανωτέρω προθεσμίας, ο Κανονισμός θεωρείται εγκεκριμένος. Μέχρι την κατάρτιση των ανωτέρω κατευθυντήριων οδηγιών από τον ΕΟΑΝ, οι φορείς ΣΣΕΔ οφείλουν να εφαρμόζουν Κανονισμό Προμηθειών, Υπηρεσιών, Έργων και Μελετών που καταρτίζουν οι ίδιοι, ο οποίος εγκρίνεται από τον ΕΟΑΝ μέσα σε 3 μήνες από την υποβολή του, άλλως θεωρείται εγκεκριμένος.

Στέγαση προσφύγων

Οι συμβάσεις που συνάπτουν οι ΟΤΑ και τα ΝΠΔΔ μέχρι την 31.12.2018 για την κάλυψη έκτακτων αναγκών στέγασης και προσωρινής φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών θεωρείται ότι καλύπτουν έκτακτες και κατεπείγουσες

ανάγκες που οφείλονται σε γεγονότα απρόβλεπτα για τις αναθέτουσες αρχές που δεν απορρέουν από δική τους ευθύνη. Συνεπώς, κατά παρέκκλιση του άρθρου 2 παρ. 2 περιπτ. γ υποπεριπτ. δδ του Ν. 4013/2011, μέχρι την

παραπάνω ημερομηνία δεν απαιτείται προηγούμενη γνωμοδότηση της ΕΑΑΔΗΣΥ για την προσφυγή των εν λόγω αναθετουσών αρχών στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προκήρυξη (άρθρο 33 παρ. 1 του Ν. 4508/2017).

Σύγκρουση συμφερόντων

Η ΕΑΑΔΗΣΥ δημοσίευσε Έντυπο Γνωστοποίησης Κατάστασης Προηγούμενης Εμπλοκής Υποψηφίων, κατά τα άρθρα 48 και 280 του Ν.4412/2016, το οποίο υποβάλλεται από την αναθέτουσα αρχή ή τον αναθέτοντα φορέα, προσδιορίζει την κατάσταση προηγούμενης εμπλοκής υποψηφίων και αναφέρει τα ληφθέντα μέτρα, το ενδεχόμενο αποκλεισμού του οικονομικού φορέα και όλα τα έγγραφα που αφορούν την

περιγραφόμενη κατάσταση.

Η ΕΑΑΔΗΣΥ δημοσίευσε, επίσης, Έντυπο Γνωστοποίησης Κατάστασης Σύγκρουσης Συμφερόντων, κατά τα άρθρα 24 παρ. 6 και 262 του Ν.4412/2016, το οποίο υποβάλλεται από την αναθέτουσα αρχή ή τον αναθέτοντα φορέα και αναφέρει τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία προκύπτει ότι συντρέχει κατάσταση σύγκρουσης συμφερόντων, τα μέτρα που έχουν

ληφθεί προς διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων και προς αποφυγή των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού, τα έγγραφα που συνδέονται με την περιγραφόμενη κατάσταση και τον σκοπό των ληφθέντων μέτρων.

Και τα δύο έντυπα προβλέπεται να διευκολύνουν την ΕΑΑΔΗΣΥ να συμπεριλάβει τις σχετικές πληροφορίες στις εκθέσεις παρακολούθησης που αποστέλλει στην Επιτροπή ανά τριετία.

ΑΕΕΠ

Τον Νοέμβριο του 2017 εκδόθηκε Οδηγός που απευθύνεται στις αναθέτουσες αρχές και τους αναθέτοντες φορείς και περιέχει απαραίτητες πληροφορίες και κατευθύνσεις για την ορθή εφαρμογή

της κράτησης 0,06% υπέρ ΑΕΠΠ. Σύμφωνα με ανακοίνωση της ΑΕΠΠ, για την άσκηση προδικαστικής προσφυγής από 19.12.2017 το ηλεκτρονικό παράβολο εκδίδεται από την εφαρμογή του e-παραβό-

λου της ΓΓΠΣ αποκλειστικά και μόνο στο όνομα της ΑΕΠΠ [κωδικός τύπου παραβόλου (100)].

Διευκρινίσεις για συμβάσεις έργων

Με την υπ' αριθ. 23/19.12.2017 εγκύκλιο του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών διευκρινίζεται ότι οι διατάξεις των παρ. 8 και 9 του άρθρου 221 σχετικά με τη συγκρότηση επιτροπών διαγωνισμών έργων και μελετών αφορούν μόνο την ανοικτή και την κλειστή διαδικασία (και όχι άλλες εξαιρετικές διαδικασίες). Επίσης, ότι ο χαρακτηρισμός μίας δημόσιας

σύμβασης ως σύμβασης έργου ή παροχής υπηρεσιών βασίζεται πρωτίστως στους κωδικούς CPV και δευτερευόντως στο κατά πόσο απαιτείται η εφαρμογή μελέτης ή όχι. Τέλος, με την υπ' αριθ. 21/07.11.2017 εγκύκλιο του Υπουργείου Υποδομών διευκρινίζεται ότι οι διατάξεις του άρθρου 98 Ν.4412/2016 που προβλέπουν ως καταληκτική ημερομηνία υποβολής προ-

σφορών στις ανοικτές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων τις ημέρες Τρίτη ή Πέμπτη δεν αφορούν διαγωνισμούς που διενεργούνται με ηλεκτρονικό τρόπο. Σε αυτούς, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να προσδιορίσει κατά την κρίση της την ημερομηνία και ώρα λήξης της προθεσμίας υποβολής των προσφορών.

Δημόσιες συμβάσεις καινοτομίας

Η Επιτροπή δημοσίευσε οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις καινοτομίας, το οποίο πρόκειται να υποβληθεί σε

διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη:

https://ec.europa.eu/growth/content/targeted-consultation-draft-guidance-public-procurement-innovation_en

Προϊόντα βιολογικής προέλευσης

Την 16.11.2017 υιοθετήθηκε η τελική έκθεση της ομάδας εμπειρογνομόνων της Επιτροπής για τα προϊόντα βιολογικής προέλευσης, στην οποία επισημαίνεται ότι οι δημόσιες συμβάσεις μπορούν να λειτουργήσουν ως μηχανισμός ενίσχυσης της ανάπτυξης της αγοράς βιολογικών προϊόντων. Πρωτοβουλίες που προωθούν την προ-

μήθεια βιολογικών προϊόντων θα μπορούσαν να συμπληρώσουν τις υπάρχουσες πράσινες συμβάσεις και τις δημόσιες συμβάσεις καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών. Η ομάδα εμπειρογνομόνων προτείνει την ενθάρρυνση των αναθετουσών αρχών να προτιμούν βιολογικά προϊόντα, εκτός αν αυτά δεν είναι άμεσα διαθέσιμα στην αγορά,

διατίθενται σε υπερβολικό κόστος ή δεν έχουν αποδεκτή απόδοση.

<http://bio-based.eu/downloads/commission-expert-group-on-bio-based-products-final-report/>

Νομολογία ΔΕΕ και ΓεΔΕΕ

ΔΕΕ C-198/2016, 19.10.2017, Agriconsulting Europe SA / EE

Λέξεις-κλειδιά

αίτηση αναίρεσης – εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης – ασυνήθιστα χαμηλή προσφορά – κατ' αντιπαράθεση διαδικασία

Νομικό ζήτημα

Η νέα εκτίμηση πραγματικών περιστατικών εκφεύγει της αρμοδιότητας του ΔΕΕ στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας. Η αρχή της κατ' αντιπαράθεση διαδικασίας επιβάλλει ο προσφέρων να έχει τη δυνατότητα, μετά την κατάθεση των πρώτων παρατηρήσεων, να παράσχει συμπληρωματικές διευκρινίσεις εφόσον τούτο θεωρείται εύλογο. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης επιβάλλει όπως όλοι οι διαγωνιζόμενοι έχουν ίσες ευκαιρίες όταν διαμορφώνουν τους όρους των προσφορών τους και, επομένως, συνεπάγεται ότι ισχύουν οι ίδιες προϋποθέσεις για όλους τους διαγωνιζόμενους. Η αναθέτουσα αρχή οφείλει, πρώτον, να εντοπίσει τις ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές, δεύτερον, να παράσχει στους διαγωνιζόμενους τη δυνατότητα να αποδείξουν το εύλογο των προσφορών τους, ζητώντας τους τις διευκρινίσεις που αυτή κρίνει σκόπιμες, τρίτον, να εκτιμήσει τη λυσιτέλεια των εξηγήσεων που παρείχαν οι ενδιαφερόμενοι και, τέταρτον, να αποφασίσει σχετικά με το αν θα δεχθεί ή αν θα απορρίψει τις εν λόγω προσφορές. Ελλείψει ορισμού της έννοιας της «*ασυνήθιστα χαμηλής προσφοράς*» ή κανόνων που να καθιστούν δυνατό τον προσδιορισμό μιας τέτοιας προσφοράς, εναπόκειται στην

αναθέτουσα αρχή να καθορίσει τον τρόπο εντοπισμού τους.

ΔΕΕ C-408/2016, 06.12.2017, Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere SA

Λέξεις-κλειδιά

προδικαστική παραπομπή – σύμβαση χρηματοδότησης για την κατασκευή αυτοκινητοδρόμου συναφθείσα με την ΕΤΕ πριν από την προσχώρηση του κράτους μέλους στην ΕΕ – έννοια της παρατυπίας στον Κανονισμό 1083/2006

Νομικό ζήτημα

Διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης στην οποία ακολουθήθηκαν κριτήρια αυστηρότερα από εκείνα της οδηγίας 2004/18, αλλά όχι η ίδια η οδηγία, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διενεργήθηκε σε πλήρη συμμόρφωση με το δίκαιο της ΕΕ και δεν είναι επιλέξιμη για ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, χορηγούμενη αναδρομικώς. Η χρησιμοποίηση κριτηρίων προεπιλογής υποψηφίων αυστηρότερων από εκείνα της οδηγίας 2004/18 συνιστά *παρατυπία*, κατά την έννοια του άρθρου 2 σημείου 7 του Κανονισμού 1083/2006, που δικαιολογεί την επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης, εφόσον δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η χρησιμοποίηση των κριτηρίων αυτών να είχε επιπτώσεις για τον προϋπολογισμό του εμπλεκόμενου Ταμείου, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να το εξακριβώσει.

ΔΕΕ C-677/2015, 20.12.2017, EUIPO κατά European Dynamics

Λέξεις-κλειδιά

αίτηση αναίρεσης – παροχή εξωτερικών υπηρεσιών διαχείρισης προγράμματος και έργου και παροχή τεχνικών συμβουλών στον τομέα των τεχνολογιών πληροφορικής – στάθμιση επιμέρους κριτηρίων – αρχές της ισότητας των ευκαιριών και της διαφάνειας – πρόδηλη πλάνη εκτίμησης – πλημμελής αιτιολογία – απώλεια ευκαιρίας – εξωσυμβατική ευθύνη της ΕΕ – αίτημα αποζημίωσης

Νομικό ζήτημα

Οι αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας συνεπάγονται για την αναθέτουσα αρχή την υποχρέωση να ακολουθεί την ίδια ερμηνεία των κριτηρίων ανάθεσης σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας δημοπράτησης. Η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα, μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής των προσφορών, να καθορίζει συντελεστές στάθμισης για επιμέρους κριτήρια ανάθεσης, εφόσον ο εκ των υστέρων καθορισμός δεν τροποποιεί τα κριτήρια που έχουν οριστεί στη συγγραφή υποχρεώσεων ή στην προκήρυξη του διαγωνισμού, δεν περιλαμβάνει στοιχεία τα οποία, αν ήταν γνωστά κατά το στάδιο της προετοιμασίας των προσφορών, θα μπορούσαν να επηρεάσουν την προετοιμασία τους και, δεν έχει πραγματοποιηθεί με βάση στοιχεία τα οποία είναι ικανά να έχουν ως αποτέλεσμα δυσμενή διάκριση σε βάρος ενός από τους διαγωνιζόμενους. Δεν αποδείχθηκε εν προκειμένω αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παρανομίας της αναθέτουσας αρχής και της απώλειας ευ-

καιρίας της συμμετέχουσας. Δεκτή η αίτηση αναίρεσης κατά της απόφασης του ΓεΔΕΕ, σύμφωνα με την οποία η ΕΕ είχε υποχρεωθεί να αποκαταστήσει τη ζημία της αναρεσίβλητης λόγω της απώλειας της ευκαιρίας να της ανατεθεί η επίμαχη σύμβαση.

ΔΕΕ C-178/2016, 20.12.2017, Impresa di Construzioni Ing. E. Mantovani SpA κλπ

Λέξεις-κλειδιά

προδικαστική παραπομπή – λόγοι αποκλεισμού – αξιόποινη πράξη πρώην μέλους διοικήσεως – πλήρης και πραγματικός διαχωρισμός της θέσης διαγωνιζόμενης επιχειρήσεως από το μέλος διοίκησης – απόδειξη – εκτίμηση από την αναθέτουσα αρχή των σχετικών με την υποχρέωση αυτή απαιτήσεων

Νομικό ζήτημα

Διαγωνιζόμενη επιχείρηση αποκλείστηκε από διαγωνισμό λόγω καθυστερημένης υποβολής και ανεπάρκειας των στοιχείων που παρέσχε προκειμένου να αποδείξει το διαχωρισμό της θέσης της από τις αξιόποινες πράξεις πρώην μέλους της διοίκησής της. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να λάβει υπόψη, υπό προϋποθέσεις που η ίδια έχει ορίσει, καταδικαστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σε βάρος διαχειριστή (ή μέλους της διοίκησης) διαγωνιζόμενης επιχείρησης, έστω και αν η απόφαση αυτή δεν έχει ακόμη καταστεί αμετάκλητη, για αξιόποινη πράξη που θίγει το επαγγελματικό ήθος της εταιρίας, ακόμη και σε περίπτωση που ο διαχειριστής (ή το μέλος διοίκησης) έπαυσε να ασκεί τα καθήκοντά του εντός του έτους που προη-

γείται της ημερομηνίας δημοσίευσης της προκήρυξης του διαγωνισμού. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποκλείσει την εν λόγω επιχείρηση, με την αιτιολογία ότι η επιχείρηση αυτή, παραλείποντας να δηλώσει την καταδικαστική αυτή απόφαση, η οποία δεν έχει ακόμη καταστεί αμετάκλητη, δεν διαχώρισε τη θέση της πλήρως και πραγματικά από τις ενέργειες του εν λόγω διαχειριστή (ή μέλους της διοίκησης).

ΓεΔΕΕ T-229/2015, 16.11.2017, European Dynamics Luxembourg SA / Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών

Λέξεις-κλειδιά

δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών – διαδικασία διαγωνισμού – διάθεση προσωρινού προσωπικού για την παροχή υπηρεσιών πληροφορικής – απόρριψη προσφοράς διαγωνιζόμενου – υποχρέωση αιτιολογήσεως – πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως

Νομικό ζήτημα

Η αναθέτουσα αρχή εκπληρώνει την υποχρέωση αιτιολόγησης που υπέχει, εφόσον γνωστοποιήσει στους διαγωνιζόμενους που έχουν υποβάλει ρητό αίτημα προς τούτο τα χαρακτηριστικά και τα σχετικά πλεονεκτήματα της προσφοράς που επελέγη, καθώς και το όνομα του αναδόχου, εντός δεκαπέντε ημερών από την παραλαβή γραπτού αιτήματος. Δεν μπορεί να απαιτηθεί από την αναθέτουσα αρχή να διαβιβάσει σε διαγωνιζόμενο του οποίου η προσφορά δεν επελέγη (εκτός από τους λόγους απόρριψης της προσφοράς του) ούτε συνοπτική έκθεση του τρόπου με τον οποίο κάθε επιμέρους στοι-

χείο της προσφοράς του συνεκτιμήθηκε, ούτε λεπτομερή συγκριτική εξέταση της επιλεγείσας προσφοράς και της προσφοράς του μη επιλεγέντος διαγωνιζόμενου.

ΓεΔΕΕ T-164/2015, 14.12.2017, European Dynamics Luxembourg SA/ EK

Λέξεις-κλειδιά

δημόσιες συμβάσεις παροχής υπηρεσιών – διαδικασία διαγωνισμού – παροχή εξωτερικών υπηρεσιών πληροφορικής στο Κοινοβούλιο και σε άλλα θεσμικά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης – κατάταξη υποψηφίου στο πλαίσιο διαδικασίας διαδοχικής αναθέσεως κατά σειρά προτεραιότητας (cascade) – κριτήρια αναθέσεως – υποχρέωση αιτιολογήσεως – εξωσυμβατική ευθύνη

Ίδια νομικά ζητήματα με την ΓεΔΕΕ T-229/2015, με διαφοροποίηση μόνο στα πραγματικά περιστατικά.

ΓεΔΕΕ T-136/2015, 14.12.2017, Ευρωπαϊκή Δυναμική / EK

Λέξεις-κλειδιά

πρόσβαση σε έγγραφα – Κανονισμός (ΕΚ) 1049/2001 – έγγραφα με τα οποία η αναθέτουσα αρχή ζήτησε την υποβολή προσφοράς και τα οποία αφορούν όλα τα επιμέρους τμήματα διαγωνισμού – απόρριψη πρόσβασης – απουσία συγκεκριμένης και εξατομικευμένης εξετάσεως των ζητηθέντων εγγράφων – εξαίρεση που αφορά την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, των εμπορικών συμφερόντων, την προστασία

της ιδιωτικής ζωής και την προστασία της διαδικασίας λήψης αποφάσεων – γενικό τεκμήριο – δυσανάλογα μεγάλος φόρτος εργασίας

Νομικό ζήτημα

Το περιεχόμενο των ζητηθέντων εγγράφων στον επίμαχο διαγωνισμό δεν καλυπτόταν από τις ρητές εξαιρέσεις στο δικαίωμα πρόσβασης (δημόσια ασφάλεια, ιδιωτική ζωή κλπ) και, συνεπώς, η αναθέτουσα αρχή δεν μπορούσε να απορρίψει, χωρίς συγκεκριμένη και εξατομικευμένη εξέταση όλων των ζητηθέντων εγγράφων, την αίτηση πρόσβασης σε αυτά με επίκληση της εφαρμογής των εξαιρέσεων των άρθρων 3 και 4 του Κανονισμού 1049/2001. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αρνηθεί την πρόσβαση σε έγγραφα διαγωνισμού, εφόσον ο συνεπαγόμενος φόρτος εργασίας υπερβαίνει τα όρια του εύλογου, έχει προσπαθή-

σει να έρθει σε συνεννόηση με τον αιτούντα διαγωνιζόμενο και έχει εξετάσει συγκεκριμένα το ενδεχόμενο εναλλακτικών λύσεων αντί της εξέτασης των ζητηθέντων εγγράφων.

Conseil d'État σχετικά με τη ρήτρα διερμηνείας

Το γαλλικό ΣτΕ, με απόφασή του την 04.12.2017, έκρινε νόμιμη τη ρήτρα που αρχίζει να προστίθεται σε πολλές γαλλικές διακηρύξεις και επιβάλλει στους αναδόχους την υποχρέωση να κάνουν χρήση υπηρεσιών διερμηνείας όταν το προσωπικό τους δεν έχει επαρκή γνώση της γαλλικής γλώσσας. Το δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι ρήτρες *διερμηνείας* διαφέρουν από τις *ρήτρες Μολιέρου*, τις οποίες είχε κρίνει νόμιμες η γαλλική κυβέρνηση (27.04.2017) και

οι οποίες επέβαλαν υποχρεωτική γνώση ή χρήση της γαλλικής γλώσσας όσων εμπλέκονται στην εκτέλεση μίας δημόσιας σύμβασης. Το δικαστήριο κατέληξε στην κρίση του, επισημαίνοντας ότι ένα εθνικό μέτρο που περιορίζει τις θεμελιώδεις ελευθερίες της ΣΛΕΕ είναι αποδεκτό μόνο αν εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, είναι κατάλληλο για την πραγματοποίησή του και δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια (αρχή της αναλογικότητας). Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον οι ρήτρες διερμηνείας ισχύουν για οποιαδήποτε επιχείρηση αδιακρίτως ιθαγένειας, δεν εισάγουν διακρίσεις ούτε συνιστούν εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία.

<http://www.conseil-etat.fr/Decisions-Avis-Publications/Decisions/Selection-des-decisions-faisant-l-objet-d-une-communication-particuliere/Conseil-d-Etat-4-decembre-2017-Ministre-d-Etat-Ministre-de-l-Interieur-contre-Region-Pays-de-la-Loire>

Η Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων (ΜοΠαΔιΣ) λειτουργεί από την 1η Ιανουαρίου 1997, στη Θεσσαλονίκη, στις εγκαταστάσεις του Κέντρου Διεθνούς Ευρωπαϊκού και Οικονομικού Δικαίου (ΚΔΕΟΔ). Αποτελεί μία γνωμοδοτική δομή που παρέχει στο Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, καθώς και σε όλες τις ελληνικές αναθέτουσες αρχές εξειδικευμένη και ταχύτατη συμβουλευτική υποστήριξη κατά τη

δημοπράτηση συγχρηματοδοτούμενων συμβάσεων έργων και τεχνικών υπηρεσιών, που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών 2004/18 & 2004/17. Συγκροτεί ένα εθνικό σύστημα ελέγχου της νομιμότητας των διαδικασιών ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων και σηματοδοτεί μια νέα εποχή προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της διαφάνειας και της αποτελεσματικότητας στη δημοπράτηση των δημοσίων συμβάσεων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου

Η Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου εκδίδεται από το έτος 1981 από το ΚΔΕΟΔ σε συνεργασία με τον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης 4 φορές το χρόνο στην ελληνική γλώσσα, ενώ από το 2004 εκδίδεται ετησίως ένα πέμπτο ξενόγλωσσο τεύχος. Αντικείμενό της αποτελεί το σύνολο της Ευρωπαϊκού Δικαίου, καθώς και οι τομείς της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς δικαίου, δημόσιου και ιδιωτικού. Ειδικά τεύχη παρουσιάζουν αφιερώματα σε θέματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, όπως λ.χ. η Σύμβαση των Βρυξελλών, η ραδιοτηλεόραση, το περιβάλλον, οι συμβάσεις δημοσίων έργων, η εκπαίδευση και η διαφήμιση.

Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων (ΜοΠαΔιΣ)

Ικάρων 1 (ΤΘ 14) 551 02 Καλαμαριά
Τηλ.: 2310 476 103-4 Fax: 2310 476 105
E-mail: mopadis@cieel.gr
<http://mopadis.cieel.gr>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Διαρθρωτικό
και Επενδυτικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης